

บทที่ 1

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในภาคเหนือตอนบน ๘ จังหวัด คือ ลำพูน ลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน มีวัดอยู่รวมทั้งสิ้น ๓,๘๐๐ วัด (กรมการศาสนา ; ๒๕๒๕) และวัดเหล่านั้นต่างก็มีคัมภีร์ที่เก็บคัมภีร์คือหอธรรม์ หรือหอไตรซึ่งเป็นที่บรรจุและเก็บคัมภีร์และพิภสสาประเภทต่าง ๆ ไว้ จากการที่สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้สำรวจคัมภีร์วัดต่าง ๆ ในภาคเหนือระหว่างปี พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๓๔ ได้พบคัมภีร์ประเภทต่าง ๆ และจัดเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ถึง ๑๑ หมวด โดยเฉพาะหมวดพระพุทธศาสนา มีจำนวนคัมภีร์ถึงร้อยละ ๘๕.๑๒ จากจำนวนต้นฉบับทั้งสิ้น ๔,๔๓๖ ฉบับ ในหมวดพระพุทธศาสนายังแบ่งย่อยออกเป็น ๑๗ กลุ่ม ในจำนวนนี้มีกลุ่มคัมภีร์ที่ว่าด้วยเรื่องอานิสงส์ถึง ๒๒๘ ฉบับ (ตาราง ๑ และ ๒) (สถาบันวิจัยสังคม : ๒๕๓๔) ถือเป็น วรรณกรรมที่มีจำนวนไม่น้อย ในที่นี้จะเรียกคัมภีร์เหล่านั้นว่า คัมภีร์อานิสงส์

พระไตรปิฎกคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และบางส่วนของพระอภิธรรมปิฎก และคัมภีร์พุทธศาสนาชั้นหลังคือ อรรถกถา ฎีกา และ คัมภีร์ปกรณ์วิเสส อื่น ๆ เช่น วิสุทธิมคค์ มลินทปัญหา กล่าวถึงแนวคิดเรื่องอานิสงส์ไว้ชัดเจน ดังที่ นิยะดา เหล่าสุนทร (๒๕๓๘) กล่าวไว้ว่า “มีคัมภีร์พุทธศาสนา ที่แต่งขึ้น เพื่ออธิบายขยายความเรื่องอานิสงส์โดยเฉพาะ ดังเช่น ทสวตฺตทานกถา ที่ว่าด้วย อานิสงส์และอุทาหรณ์แห่งทานวัตถุ ๑๐ อย่าง มีการให้ข้าวและน้ำ เป็นต้น อรรถสาวก บำเพ็ญบารมี ว่าด้วยอานิสงส์ ของการสร้างพระไตรปิฎก วตฺตทานานิสฺสกถา ว่าด้วยอานิสงส์การทำบุญด้วยผ้า เติปิฎกานิสฺสกถา ว่าด้วยอานิสงส์สร้างพระไตรปิฎก อชฺฐนภาค-พุทธรูปนิทาน ว่าด้วยอานิสงส์สร้างพระพุทธรูป ”

สำหรับล้านนาเอง ก็มีคัมภีร์อานิสงส์ที่ได้รับการเรียบเรียงเพื่ออธิบายถึงผลแห่งการประกอบกรรมดี อยู่จำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ก็ยังมีเรื่อง อานิสงส์แทรกอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วย เช่น มังคลัตถทีปนี สัทธัมมสังคหะและปัญญาสชาดก เป็นต้น ซึ่งแสดงว่า ชาวล้านนาให้ความสำคัญกับเรื่อง อานิสงส์หรือผลแห่งกุศลกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีหลากหลายลักษณะ และนอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งปราชญ์ล้านนา ได้รจนาขึ้นมาเพื่อรองรับ สนับสนุนความเชื่อท้องถิ่นด้วย

ตาราง ๑ ตารางแสดงอัตราส่วนร้อยละของคัมภีร์ไบเบิล - พับตา : เอกสารไมโครฟิล์มของโครงการ
ศึกษาวิจัยคัมภีร์ไบเบิลในภาคเหนือ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตาม
หมวดเรื่อง จำนวน ม้วน ข้อมูล เดือนธันวาคม ๒๕๓๓

หมวดเรื่อง	จำนวนคัมภีร์	ร้อยละ	จำนวนผูก/เล่ม	ร้อยละ
๐๑ พระพุทธศาสนา	๓,๒๒๕	๗๒.๗๕	๑๓,๕๕๓	๘๕.๑๒
๐๒ นิทานพื้นบ้าน	๕	๐.๒๐	๑๐	๐.๐๗
๐๓ กฎหมายโบราณ	๑๖๘	๓.๗๕	๑๘๓	๑.๒๐
๐๔ จริยศาสตร์	๖๔	๑.๔๔	๗๐	๐.๔๗
๐๕ ประวัติศาสตร์	๑๖๔	๐.๗๐	๒๖๗	๑.๗๕
๐๖ โหราศาสตร์	๑๒๗	๒.๘๖	๑๔๗	๐.๙๖
๐๗ โคลงกลอน	๘๔	๑.๘๕	๑๓๖	๐.๘๕
๐๘ ยาสมุนไพร	๑๐๖	๒.๓๕	๑๓๐	๐.๘๕
๐๙ ลัทธิพิธีกรรม	๑๐๕	๒.๔๖	๑๐๕	๐.๗๗
๑๐ ไสยศาสตร์	๓๕	๐.๗๖	๔๑	๐.๒๗
๑๑ ปกิณกะ	๓๔๑	๗.๖๕	๕๖๖	๓.๗๑
รวม	๔,๔๓๖	๑๐๐.๐๐	๑๕,๒๕๒	๑๐๐.๐๐

ตาราง ๒ ตารางแสดงอัตราส่วนร้อยละของคัมภีร์โบราณ - พับสา : เอกสารไมโครฟิล์ม ของโครงการ
ศึกษาวิจัยคัมภีร์โบราณในภาคเหนือ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตาม
หมวดเรื่อง จำนวน ม้วน ข้อมูล เดือนธันวาคม ๒๕๓๓

หมวดเรื่อง	จำนวนต้นฉบับ	ร้อยละ	จำนวนผูก/เล่ม	ร้อยละ
01A พุทธคัมภีร์	๓๗	๑.๑๕	๒๒๕	๑.๗๐
01B มหาชาติชาดก	๔๑๒	๑๒.๗๖	๕,๗๔๘	๔๒.๒๕
01C ทศชาติชาดก	๔๓	๑.๓๓	๑๕๖	๑.๑๖
01D ชาดกทั่วไป	๗๘๕	๒๔.๓๑	๓,๑๕๐	๒๓.๕๐
01E พระสูตร	๒๘๕	๘.๕๕	๑,๑๔๖	๘.๔๕
01F พระอภิธรรม	๓๐	๐.๙๓	๑๑๖	๑.๐๐
01G พระวินัย	๗๒	๒.๒๓	๒๐๕	๑.๕๒
01H ธรรมะทั่วไป	๕๕๑	๑๗.๐๖	๑,๒๐๖	๙.๘๕
01I อานิสงส์ต่าง ๆ	๒๒๘	๗.๐๖	๒๘๓	๒.๑๐
01J วรรณคดีเกี่ยวกับจักรวาล	๕๘	๑.๘๐	๑๖๖	๑.๒๔
01K ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา	๔๐	๑.๒๔	๒๐๘	๑.๕๓
01L คำนานปุณนิยวัตถุ	๓๖๗	๑๑.๓๗	๔๓๖	๓.๒๒
01M พระสาวกที่มีชื่อเสียง	๔๕	๑.๓๕	๑๑๕	๐.๘๕
01N พยากรณ์เหตุการณ์อนาคต	๑๕๕	๔.๕๒	๒๐๐	๑.๕๕
01O บทสวดและพิธีกรรม	๕๕	๑.๗๐	๕๕	๐.๔๕
01P พิธีกรรมสงฆ์	๔๕	๑.๕๒	๕๕	๐.๔๒
01Q เทพนิยาย	๕	๐.๒๘	๒๕	๐.๒๒
รวม	๓,๒๒๕	๑๐๐.๐๐	๑๓,๕๕๓	๑๐๐.๐๐

จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า เรื่องราวเนื้อหาที่ผู้รจนา คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา นำมาใช้ในการเรียบเรียงมี ลักษณะใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประเภทคือ

๑. แนวเรื่องที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก คือเป็นแนวเรื่องที่สามารถตรวจสอบได้กับเรื่องราวที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกว่าเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่อง อานิสงส์การถวายผ้าบังสุกุล สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกับเรื่องที่มีปรากฏในพระธรรมบท

๒. แนวเรื่องที่มีโครงเรื่องเลียนแบบชาดกคือ การมีปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ และการสโมธาน

๓. แนวเรื่องที่มุ่งแสดงหลักธรรม โดยตรง คือ มุ่งเน้นอธิบายผลหรืออานิสงส์อันเกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น อานิสงส์การเจริญเมตตา การเดินจงกรม เป็นต้น และอานิสงส์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามพระวินัยคือ การได้รับสิทธิพิเศษบางประการคือการผ่อนปรนทางสิกขาบทบางข้อ

อีกประการหนึ่ง ผู้รจนาคัมภีร์มีวิธีการแสดงเนื้อหาของคัมภีร์อยู่สองวิธีดังนี้

๑. แสดงเป็นเทศนาโวหาร คือการแสดงเรื่องอานิสงส์ต่าง ๆ โดยกล่าวถึงอานิสงส์ที่เกิดจากการบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติล้วน ๆ

๒. แสดงเป็นสาธกโวหาร คือการพรรณนาอานิสงส์ต่าง ๆ โดยมีการนำเรื่องราวมาเล่าประกอบ เป็นตัวอย่างให้เห็นจริง เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะของผู้ฟัง

เนื่องจากเนื้อหาในคัมภีร์อานิสงส์มุ่งเน้นเรื่องราวอันเกิดจากการประกอบกุศลกรรมทั้งหลาย จึงนับเป็นกุศโลบายในการชักชวนให้ผู้คนใฝ่ในการทำความดี สร้างสัมมัทสนะให้เกิดมีแก่คนในสังคม และสันติสุขให้เกิดมีได้ เมื่อสมาชิกในสังคมมองเห็นผลของการทำความดี คัมภีร์อานิสงส์จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ วัฒนธรรม ประเพณีดำรงอยู่ได้ และความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการประกอบคุณความดีนั้นได้หยั่งรากลึกในจิตใจของชาวล้านนา การประกอบกุศลกรรมใด ๆ ล้วนเกิดจากความเชื่อเรื่องอานิสงส์เป็นเบื้องต้นทั้งสิ้น

วรรณกรรมคัมภีร์อานิสงส์เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษามาก เพราะเป็นวรรณกรรมที่ก่อให้เกิดรูปแบบของการทำบุญของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะในล้านนา แนวคิดที่ปรากฏในคัมภีร์อานิสงส์มีคุณประโยชน์เอื้ออำนวยต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื้อหาก็คงสอดคล้องกับการสั่งสอนให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติ ประการสำคัญที่สุดก็คือเพื่อความดำรงมั่นแห่งพุทธธรรมคัมภีร์ด้วยอานิสงส์มีนัยที่สำคัญดังกล่าวมานี้จึงได้รับความนิยมมาช้านาน และแพร่หลายปรากฏอยู่ตามหอไตรแหล่งเก็บคัมภีร์ของวัดแทบทุกแห่ง การศึกษาคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาในด้านต่าง ๆ โดยละเอียดยังไม่มียาก่อน ผู้วิจัยจึงเลือกคัมภีร์อานิสงส์มาศึกษาวิจัย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาคัมภีร์อานิสงส์ในด้าน

๑. ความเป็นมา
๒. ประเภทคัมภีร์อานิสงส์
๓. รูปแบบและเนื้อหา
๔. ความสำคัญที่มีต่อสังคม

๑.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาคัมภีร์อานิสงส์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษานวนิพนธ์และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคัมภีร์อานิสงส์เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในด้านที่มา ประเภทของคัมภีร์ รูปแบบและเนื้อหา และความสำคัญที่มีต่อสังคม โดยมี เอกสารและนวนิพนธ์คือ

๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอานิสงส์
๒. เอกสารที่กล่าวถึงคัมภีร์อานิสงส์และแนวคิดที่เกี่ยวกับเรื่องอานิสงส์
๓. เอกสารที่กล่าวถึงวรรณกรรมคำสอน
๔. เอกสารที่เสนอการวิเคราะห์วรรณกรรม

๑.๓.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องอานิสงส์

พระไตรปิฎกฉบับหลวง (๒๕๒๕) ปราภฏแนวคิดเรื่องอานิสงส์ในพระสูตรตันตปิฎก โดยระบุความหมายในรูปของผลแห่งการปฏิบัติตามหลักธรรมซึ่งเมื่อปฏิบัติตามแล้วจักได้รับผลในปัจจุบัน เช่น สุขภาพ พลานามัย สุขภาพจิตที่ดี เป็นต้น

พระบาลีวินัยปิฎก มหาวรรค กฐินขันธกะ (วินย. ๕/๕๖/๑๐๕) กล่าวถึงอานิสงส์หรือผลฝ่ายดีของการปฏิบัติตามพุทธบัญญัติ ตัวอย่างเช่น อานิสงส์ของการกรานกฐิน ๕ ประการ เป็นอานิสงส์ในรูปของสิทธิพิเศษ ที่พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ และกล่าวถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติตามพระวินัย ว่าจักได้รับอานิสงส์คือความองอาจ ไม่มีวิปปฏิสารคือความ เดือดเนื้อร้อนใจ

พุทธทศนิกาย นิกายลำดับที่ ๕ ของพระตันตปิฎก มีคัมภีร์ วิมานวัตถุ เปตวัตถุ อปทาน กล่าวถึงการประกอบกรรมดีในรูปของรางวัล มีมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ

จ.ปรีชญา (๒๕๓๒) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ต่าง ๆ ไว้ในงาน อานิสงส์ ๑๐๘ กัณฑ์ โดยได้กล่าวถึงอานิสงส์ต่าง ๆ ไว้ถึง ๑๐๘ เรื่องพรรณนาถึงผลแห่งการประกอบกรรมดีต่าง ๆ ไว้

พระมหาไพศาล เขมจิตโต (๒๕๓๑) กล่าวถึงอานิสงส์ไว้ในงาน ชุมนุมอานิสงส์ ๖๕ เรื่อง พรรณนาให้เห็นถึงอานิสงส์ด้านต่าง ๆ

๑.๓.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา

มีงานเขียนที่กล่าวถึงวรรณกรรมคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาไว้ดังนี้

บำเพ็ญ ระวิน (๒๕๔๐) กล่าวถึงคัมภีร์อานิสงส์ว่า เกิดจากกุศโลบายอันฉลาดของพุทธบริษัท ชาวล้านนาที่สามารถ โน้มน้าวให้พุทธศาสนิกชนบำเพ็ญบุญตามกิริยาวัตรได้อย่างได้ผล

พรหมเพ็ญ เครือไทย (๒๕๔๐) ได้จัดประเภทของอานิสงส์ต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเนื้อเรื่อง และสรุปว่า อานิสงส์หรือผลแห่งความดีย่อมตอบแทนในปัจจุบันชาติได้ โดยปรากฏในรูปของความสุขกายสุขใจ

เรณู อรรธนาเมศรี (๒๕๓๔) ได้ศึกษาโลกทัศน์ล้านนาจากคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาเกี่ยวกับศพ เพื่อหาสัญลักษณ์จากประเพณีงานศพ เพื่อมุ่งจะเข้าใจใน โครงสร้างภายในซึ่งสร้างสิ่งเหล่านี้ได้รับการ หล่อหลอมจากอดีตกลายเป็นโลกทัศน์

อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๓๗) กล่าวถึงความเชื่อเรื่องอานิสงส์ที่ผิดที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักธรรม โดยมีความเชื่อว่าหากทานธัมม์หรือฟังธัมม์บางเรื่องตามกระแสนิยมแล้วกรรมหนักที่ได้กระทำลงไปก็จะเป็น โมฆะไป นับเป็นการแลกเปลี่ยนอะไรบางอย่าง ภายในรูปของ พระพุทธ ศาสนาท้องถิ่น

๑.๓.๓ แนวคิดเรื่องการศึกษาเรื่อง บทบาทและหน้าที่ทางวรรณกรรมและความสำคัญที่มีต่อสังคม

ศิราพร ฐิตฐาน ณ ถลาง (๒๕๓๗) กล่าวถึงวิธีการศึกษาวรรณกรรมที่น่าสนใจคือการศึกษา โดยใช้สังคมเป็นตัวตั้งแล้วพิจารณาว่า วรรณกรรมท้องถิ่นอยู่ในสังคมท้องถิ่นในสถานใดและมีบทบาท อย่างไร

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (๒๕๓๐) กล่าวถึงการศึกษาคติชนวิทยาในปัจจุบันได้ระบุถึงการ ศึกษาหน้าที่นิยมของ Bonislaw Malinowski ที่กระตุ้นให้นักคติชนวิทยาในปัจจุบันหันไปสนใจ บทบาทและหน้าที่ของคติชนในสังคมด้วยเห็นว่า คติชนทำหน้าที่เป็นกระจกเงาสะท้อนวัฒนธรรม

สิทธา พิณีภูวคณและคณะ (๒๕๑๕) กล่าวว่า “ วรรณคดีเป็นผลงานของมนุษย์คั้งนั้นจึงเป็น ที่เก็บความคิดความเป็นอยู่และลักษณะภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไว้ สังคมนั้น เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามเหตุการณ์อย่างไร วรรณคดีก็จะกล่าวอย่างนั้น ”

เบญจมาศ พลอินทร์ (๒๕๒๖) กล่าวถึงความสำคัญของวรรณคดีและวรรณกรรมโดยสรุปไว้

๒ ประการคือ

๑. มีความสำคัญต่อชีวิต วรรณกรรมและวรรณคดีสามารถยืนยงอยู่ได้เพราะเป็นที่ยอมรับว่า สิ่งที่กวีสร้างขึ้นมาชิ้นหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับชีวิต

๒. มีความสำคัญต่อสังคม วรรณกรรมและวรรณคดีเป็นสิ่งควบคู่กันไปกับสังคม ในขณะเดียวกัน ก็เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมด้วยรวมทั้งเป็นเครื่องชี้บอกถึงความเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของสังคมเกือบจะทุกด้านพระเจริญ พันธูรี (๒๕๓๘) ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องสุคติในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเน้นให้เห็น ถึงสุคติ โดยพื้นฐานเป็นเรื่องของการปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีล ๕ ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และ กล่าวว่า สุคติเป็นทั้งเหตุและผลอยู่ในตัวคือเป็นกรรมดี และผลกรรมนั้นพร้อมอันิสงส์หรือประโยชน์ สืบเนื่องอื่น ๆ ของกรรมดีนั้น

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (๒๕๒๔) ได้กล่าวถึงบทบาทของวรรณกรรมคำสอนว่าวรรณกรรมล้านนาส่วนใหญ่มีความเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ดังนั้นบทบาทสำคัญของวรรณกรรม ล้านนาก็คือการควบคุมจริยธรรมในสังคม แนวคิด คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมย่อมมี อิทธิพลในการหล่อหลอมจิตใจ ความคิดความเชื่อแนวทางในการดำเนินชีวิต ของประชาชนตาม แบบแผนคตินิยมที่สังคมต้องการไม่มากก็น้อย คุณค่าเชิงจริยธรรมของวรรณกรรมซึ่งสัมพันธ์กับวิถี ประชาเป็นสิ่งที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง เราอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมล้านนามีลักษณะเป็นวรรณกรรมคำสอน ที่บทบาทการควบคุมสังคมทั้งสิ้น

รัช บุญ โหมทก (๒๕๒๕) กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนาไว้ว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมประยุกต์มุ่งที่จะเสนอหลักธรรมจริยธรรมแก่สังคม ฉะนั้นในการศึกษาวรรณกรรมในพุทธศาสนาพบว่า กวีได้สอดแทรกแนวคิด ปรัชญาชีวิตของสังคมล้านนาในวรรณกรรมเหล่านั้นโดยยึดหลักปรัชญา หลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้นเอง

สมูล จันทรหอม (๒๕๓๔) กล่าวถึงวรรณกรรมคำสอนไว้ว่า เป็นวรรณกรรมที่มุ่งหมายสั่งสอนให้คตินิยมชี้ให้เห็นถึง บาป บุญ คุณ โทษ และข้อปฏิบัติของคนทุกระดับที่อยู่ร่วมกันตามฐานะตามลำดับชั้นของตน วรรณกรรมคำสอนมีส่วนทำให้สังคมล้านนามีแต่ความเอื้อเพื่อแผ่ต่อกัน ทำให้สังคมล้านนามีความสงบสุขมาช้านาน

๑.๓.๔ เอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรม

การวิจัยกัมภีร์อันิสงส์ล้านนาครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงที่มา ประเภท วิธีการนำเสนอคือรูปแบบและเนื้อหาของกัมภีร์อันิสงส์ด้วย จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและงานที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรมในด้านดังกล่าว

สุภาพรรม ณ บางช้าง (๒๕๒๖) ได้ศึกษาพัฒนาการรวบรวมและการจัดรูปแบบคำสอนของ พระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะเนื้อหาและลักษณะ การจัดรูปแบบ พระสูตรต้นปิฎก ลักษณะการอธิบายธรรม ในพระสูตรต้นปิฎกและพัฒนาการของอรรถกถา หลักการและวิธีการ เขียนอรรถกถา เป้าหมายหลักในการเขียนอรรถกถา

บุญยงค์ เกศเทศ (๒๕๓๖) กล่าวถึงองค์ประกอบของวรรณกรรมที่เป็นปัจจัยหลักของ วรรณกรรมที่ผู้แต่งควรยกมาแจ่มแจ้ง วินิจฉัยและเสนอทุกแง่มุม องค์ประกอบดังกล่าวคือ ท่วงทำนอง การเขียน แนวคิดของเรื่อง โครงเรื่องและได้กล่าวถึงรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรม ความสัมพันธ์ ระหว่างเนื้อหาและรูปแบบ วรรณกรรมนั้นเหมาะสมกับกาลสมัยสอดคล้องกับภาษาและเนื้อหาความ สัมพันธ์ของรูปแบบและเนื้อหามีภาษาเป็นตัวประสาน

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (๒๕๒๔) กล่าวว่าวรรณคดี รูปและเนื้อเรื่องย่อมกลมกลืนเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกันและกัน เราจะสรุปว่า รูป และเนื้อเรื่องของคนละอย่างก็ต่อเมื่อรูปไม่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและเรื่อง ไม่เหมาะสมกับรูป

๑.๔ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา ประเภทของคัมภีร์ การนำเสนอและ ความสำคัญที่มีต่อสังคมของคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา

๑.๕ ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ศึกษาจากข้อมูลเอกสารต้นฉบับที่เก็บรักษาไว้ในไมโครฟิล์มจำนวน ๒๒๘ ฉบับ
๒. คัมภีร์อานิสงส์ต้นฉบับโบราณที่ผู้วิจัยยืมมาจากวัดต่าง ๆ
๓. คัมภีร์ธัมมกระดาศหรือคัมภีร์อานิสงส์ที่โรงพิมพ์ห้องถิ่นพิมพ์ด้วยอักษรไทย ภาคกลาง จำนวน ๑๕ เรื่อง

วิธีการวิจัย

๑. สืบหาเอกสารต้นฉบับคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาไว้ในสถาบันวิจัยสังคม
๒. ดำเนินการคัดเลือกคัมภีร์ ๒๒๘ ฉบับ ที่มีความซ้ำซ้อนกันในด้านชื่อและเนื้อหา เหลือคัมภีร์ที่มีชื่อและเนื้อหาไม่ซ้ำจำนวน ๑๓๔ เรื่อง

๓.ดำเนินการคัดเลือกคัมภีร์จำนวน ๑๓๔ เรื่อง ที่มีเป้าหมายในการสนับสนุน กิจกรรมเป็น อย่างเดียวกัน ได้จำนวนคัมภีร์ที่คัดเลือกแล้ว ๕๓ เรื่อง และดำเนินการจัดคัมภีร์จำนวนดังกล่าวเป็น ประเภทและกลุ่มตามกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๔. ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ตามกลุ่มหรือประเภทที่จัดไว้ เพื่อทราบถึงความเป็นมา รูปแบบและเนื้อหา และความสำคัญที่มีต่อสังคม

๕. เรียบเรียงและเขียนรายงานในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

๑.๕.๓ นิยามศัพท์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะแนวคิดเรื่องอานิสงส์ เฉพาะคำว่า อานิสงส์ โดยตรงจากพระไตรปิฎก และในคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์

หนังสืออ้างอิงส่วนที่เป็นคัมภีร์พุทธศาสนาในวิทยานิพนธ์นี้ ได้อ้างอิงชื่อคัมภีร์โดยใช้คำย่อ ดังต่อไปนี้

คัมภีร์พระไตรปิฎก ในที่นี้หมายถึงพระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทย ฉบับสยามรัฐจำนวน ๔๕ เล่ม พ.ศ.๒๕๒๕ ซึ่งไม่ได้นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎกใช้ระบบระบุเล่ม/ ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ. ๓๐/๒๐๒/๑๐๖ หมายความว่า ขุททกนิกาย จุฬนิตเทศ พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๐ ข้อที่ ๒๐๒ หน้าที่ ๑๐๖

วินย.	=	วินัยปิฎก	
ที.ปา.	=	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค
ที. สี.	=	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค
ที. ม.	=	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ม. ม.	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณาสก
ม. อุ.	=	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณาสก
ส. ม.	=	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค
อง. จตุกก.	=	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต
อง. ปญจก.	=	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต
อง. ฉกก.	=	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต
อง. สตตก.	=	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต
อง. อฏฐก.	=	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต
อง. ทสก.	=	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต

จ. อป. = จุทธทศนิกาย อปทาน
จ. วิ. = จุทธทศนิกาย วิมานวัตถุ

๑.๖ สถานที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่